

REGIONAL RISK- OCH SÅRBARHETSANALYS

KRISBEREDSKAP I KRONOBERGS LÄN 2016

LÄNSSTYRELSEN
I KRONOBERGS LÄN

INLEDNING

I den regionala risk- och sårbarhetsanalysen beskrivs bland annat de risker och hot som finns i Kronobergs län men också förmågan att hantera de samhällskriser som uppstår. Analysen är ett viktigt underlag för de aktörer som arbetar med krisberedskap.

Samhället har en viktig roll i att förebygga och hantera kriser men även invånarna i Kronobergs län kan på olika sätt öka sin krisberedskap. Genom att ge en kort-

fattad beskrivning av de sårbarheter och hot som finns i Kronoberg vill vi ge en inblick i länets förutsättningar och höja medvetenheten om vilka risker som finns, vilka situationer som kan uppstå och hur man kan förbereda sig. Kunskap kring de risker som finns kan göra att man är bättre förberedd om en kris inträffar.

OM KRONOBERGS LÄN 2016

- Kronobergs län är 9 400 kvadratkilometer till ytan och domineras främst av skogsmark. 73 procent av marken används till skogsbruk och ungefär en tiondel av länets yta utgörs av sjöar.
- I länet finns åtta kommuner; Alvesta, Lessebo, Ljungby, Markaryd, Tingsryd, Uppvidinge, Växjö och Älmhult.
- I Kronoberg bor totalt 192 499 personer. Växjö är den av länets kommuner som har störst befolkning, följt av Ljungby och Alvesta. 78 procent av invånarna i Kronoberg bor i tätorter. I länet bor cirka 20 personer per kvadratkilometer.
- Under 2015 uppgick befolkningsökningen i länet till 1,2 procent, vilket är en rekordökning sett till tidsperioden 1970-2015.
- I alla Kronobergs åtta kommuner bor det fler män än kvinnor. Andelen äldre är högre bland kvinnor än män i alla kommuner.

- Kronoberg genomkorsas av järnvägsförbindelserna Södra stambanan och Kust till kust-banan. E4 samt riksväg 23 och 25 går också genom länet. I Kronoberg finns flygplatsen Växjö Småland Airport med både inrikes- som utrikesflygningar och cirka 180 000 passagerare årligen.
- Alvesta bangårdsområde är den största och viktigaste knutpunkten i länet. Över 45 000 person- och godståg stannar eller passerar Alvesta årligen och ett stort antal människor påbörjar, fortsätter eller avslutar sina resor där varje dag.
- Några av de största privata arbetsgivarna i länet är Nibe Industrier AB, IKEA AB, Södra Skogsägarna, Ikea of Sweden AB och Vida AB. I länet arbetar 52 procent av kvinnorna inom näringslivet och 48 procent i offentlig sektor. Män arbetar i huvudsak inom näringslivet (över 80 procent).

SAMVERKAN INOM KRISBEREDSKAPSOMRÅDET

Aktörerna i det svenska krishanteringssystemet har alla olika roller. Ingen organisation har mandat att ta över någon annans ansvar och ingen aktör kan ensam hantera en allvarlig händelse eller kris. Det ställer höga krav på förmågan att samverka.

I nätverket Krissamverkan Kronoberg ingår representer från kommunerna och deras räddningstjänster, Länsstyrelsen, Polismyndigheten, Region Kronoberg, SOS Alarm och Försvarsmakten, för att nämna några. Frivilligsektorn, universitetet och näringslivet deltar också i samverkan på olika sätt.

Krissamverkan Kronoberg arbetar tillsammans både före, under och efter krisen. Det innebär att nätverket jobbar med att minska sårbarheten eller öka beredskapen att hantera olika händelser, lika väl som att samverka när en kris väl inträffar. En viktig del är också kunskapsutbytet mellan organisationerna och det gemensamma lärandet efter en kris.

Länsstyrelsen har så kallat regionalt geografiskt områdesansvar och är den aktör som ska hålla samman krisberedskapsarbetet och verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver göras. Länsstyrelsen ska också fungera som en bro mellan lokal och nationell nivå. Om beredskapen höjs eller krig bryter ut ska Länsstyrelsen leda och samordna all civil verksamhet i länet och vara kontaktpunkt för den militära verksamheten. Vid omfattande räddningsinsatser kan Länsstyrelsen också ta över ansvaret för den kommunala räddningstjänstens arbete i en eller flera kommuner.

VAD ÄR DET SOM SKA SKYDDAS?

Utgångspunkten vid en risk- och sårbarhetsanalys är att det finns värden som ska skyddas. Det kan t.ex. vara sjukvårdsinrättningar, vattenförsörjning eller elnät. En gemensam benämning för det som ska skyddas är samhällsviktig verksamhet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) förklarar samhällsviktig verksamhet med att det ska uppfylla minst ett av följande villkor:

- Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället.
- Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt.

Samhällsviktiga verksamheter finns i Kronobergs län inom följande områden:

- Energiförsörjning
- Finansiella tjänster
- Handel och industri
- Hälso- och sjukvård samt omsorg
- Information och kommunikation
- Kommunalteknisk försörjning
- Livsmedel
- Offentlig förvaltning
- Skydd och säkerhet
- Socialförsäkringar
- Transporter

För att samhällsviktiga verksamheter ska fungera är de i sin tur beroende av en mängd andra verksamheter. Det kan handla om att mat behöver transporteras till sjukhus, att det behövs drivmedel för att lastbilar ska kunna leverera sina varor och att det ska finnas tillgång till personal som kör lastbilarna. Genom att tydliggöra vilka risker, sårbarheter och beroenden som finns kan man också utveckla arbetet för att göra de samhällsviktiga verksamheterna mer motståndskraftiga. Detta är en uppgift som aktörer inom samhällets krisberedskap ständigt arbetar med.

REGIONAL RISKBILD

En samhällskris kan äga rum i en eller flera kommuner, i hela länet eller nationellt. I den regionala riskbilden beskrivs vad som skulle kunna hända och vad det kan få för konsekvenser. Analysen används som underlag för verksamhetsplanering för till exempel Länsstyrelsen och Krissamverkan Kronoberg.

I SKOG OCH MARK

I Kronoberg är skogsbruk en viktig tillgång för många invånare. Förutom skogsbränder är stormar och angrepp av insekter två hot som skulle kunna leda till stor skada och ekonomiska förluster. Naturhändelser som skogsbränder och stormar kan också innebära att människor får utrymma sina hem på grund av att el och värme försvinner och att byggnader förstörs eller isoleras.

Kronobergs län har erfarenhet av omfattande skador och störningar i samband med stormar, till exempel Gudrun och Per. I takt med ett varmare klimat är skogsbränder också en risk som blir allt mer påtaglig. En skogsbrand skulle kunna utlösas av ett åsknedslag eller den mänskliga faktorn, exempelvis till följd av gnistbildning vid avverkning. Även områden längs stambanan är möjliga riskområden på grund av gnistbildning från tåg.

VATTEN I KRANAR, ÅAR OCH SJÖAR

I jämförelse med övriga landet tar en stor del av befolkningen i Kronobergs län sitt dricksvatten från enskilda brunnar. Det största problemet med vattenkvaliteten kopplat till enskilda brunnar är försurning.

Under 2016 har grundvattennivåerna varit låga och många kronobergare haft problem med tillgång till dricksvatten från enskilda brunnar. I de östra delarna av länet saknas större grundvattentillgångar - förutsättningarna och tillgången är bättre i väster. I övrigt är jordbruk och vägtrafik två faktorer som negativt påverkar dricksvattnet i Kronoberg i form av till exempel näringsämnen, bekämpningsmedel och vägsalter.

Totalt finns cirka 65 kommunala vattentäkter i länet varav ungefär 50 har vattenskyddsområden. Sjön Bolmen i Ljungby kommun försörjer genom Bolmentunneln en stor del av befolkningen i Skåne med dricksvatten. De flesta av länets vattentäkter är grund-

vattentäkter eller grundvatten med förstärkt infiltration av ytvatten. För dessa vattentäkter är de största riskerna förorenade områden som till exempel gamla glasbrukstippar, miljöfarlig verksamhet och vägar.

Tätorterna i Kronobergs län är ofta placerade i närheten av vatten. I anslutning till Mörrumsån, Helgeån och Lagan finns det områden där vattendragen ibland svämmar över vid höga flöden och påverkar intilliggande bebyggelse, infrastruktur och näringsliv. Stora mängder regn kan också påverka kvalitén på dricksvattnet.

I Kronobergs län finns flera kraftverksdammar. De största dammarna ligger inom Lagans avrinningsområde i Markaryds kommun och Ljungby kommun samt i Mörrumsåns avrinningsområde i Tingsryds kommun. Det finns också en risk att Kronoberg drabbas om kraftdammar i Jönköpings län brister.

MILJÖFARLIGA VERKSAMHETER

I länet finns runt hundra miljöfarliga verksamheter och ett antal verksamheter som är klassade som farliga enligt lagen om skydd mot olyckor. Det handlar till exempel om tillverkningsindustrier, tillverkning/depåer/terminaler för gas, dammanläggningar och flygplats.

Anläggningar som skulle kunna orsaka allvarliga konsekvenser vid olyckor är också större kylanläggningar, bensinstationer, jordbruk med stora mängder drivmedel och avfallsstationer med mycket plast eller avfall som inte kan återvinnas eller förbrännas.

Genom länets städer och samhällen transporteras stora mängder farliga ämnen, såväl på vägar som på järnvägar. Huvuddelen av dessa transporter utgörs av brandfarliga vätskor och giftiga ämnen men även en del explosiva ämnen, gaser och radioaktiva ämnen passerar.

Vid ett utsläpp av radioaktivt avfall skulle konsekvenserna bli mycket omfattande. Utöver direkta följder som att utsättas för strålning skulle det även få indirekta konsekvenser, som att inte kunna bo kvar eller bruka sin mark.

PÅ VÄG

Kronobergs län korsas av flera stora vägar, E4 samt riksväg 23 och 25. En olycka med farligt gods i anslutning till en vattentäkt skulle kunna få förödande konsekvenser. Hårt trafikerade sträckor ökar även risken för trafikolyckor och flera av länets vägar är särskilt utsatta när det gäller viltolyckor.

Behovet och beroendet av transporter är stort i Kronoberg. Det gäller även länets samhällsviktiga verksamhet. Hälso- och sjukvården är till exempel beroende av fungerande och dagliga transporter för bland annat sterilprodukter, förbrukningsmaterial och medicinteknisk utrustning. Andra verksamheter som skulle drabbas vid avbrott i transporterna är omsorgen av äldre.

FUNGERANDE EL OCH TELEFONI

Långvariga och omfattande avbrott i eltillförseln är ett av de största hoten mot länets samhällsviktiga verksamhet. Människors liv och hälsa riskerar att drabbas eftersom ett elavbrott i sin tur kan orsaka problem med värmeförsörjning, dricksvatten och avfallshantering. Bortfall av el skulle kunna medföra att evakuering från äldreboenden blir nödvändig och att förskole- och skolverksamheten får ställas in. Vid ett avbrott i elförsörjningen kan mobil och fast telefoni slås ut, med följd att trygghetslarm hos äldre slutar att fungera.

Flera samhällsviktiga verksamheter i länet har reservverk men vid långvariga och omfattande elavbrott finns det en risk att alla reservverk inte kan försörjas med drivmedel.

VÅRD OCH OMSORG

Kronobergs län finns två sjukhus; centrallasarettet i Växjö och lasarettet i Ljungby. Runt om i länet finns dessutom flera vårdcentraler och särskilda boenden. Speciella hot och risker som kan drabba sjukhus och vårdinrättningar är bland annat personalbortfall till följd av smittsamma sjukdomar, resistenta bakterier, störningar i läkemedelsförsörjningen och omfattande bränder.

DET SÄKERHETSPOLITISKA LÄGET

Under det senaste året har det säkerhetspolitiska läget i Europa och Sverige försämrats. I nuläget finns inget militärt hot mot Sverige men hela landet behöver på grund av förändringar i omvärlden planera inför höjd beredskap. Utvecklingen inom militär- och informationsteknologin innebär också att konflikter till allt större del utkämpas på distans och med olika typer av medel. Därmed blir gränsen mellan fred och krig otydlig.

Olika typer av påverkanskampanjer kan bedrivas direkt och indirekt mot Sverige, både i fredstid och vid höjd beredskap. Vilseledande eller falsk information kan snabbt spridas till exempel genom sociala medier och vikten av källkritik är därför grundläggande. Varje invånare behöver självständigt kunna bedöma information för att inte övertygas av och sprida falsk eller vilseledande information vidare.

SOCIAL ORO OCH TERROR

Social oro kan ta sig uttryck på olika sätt i samhället, det kan till exempel innebära hot eller angrepp mot samhällets institutioner i form av spontana protester, demonstrationer eller upplöpp. En risk finns också för att medborgargården skapas samt att motsättningen mellan människor ökar.

I Kronobergs län finns segregerade bostadsområden där förekomsten av arbetslöshet, narkotikamissbruk och brottslighet är högre än i resten av länet. Sådana förutsättningar kan göra att motsättningar och fientlighet mellan olika grupper växer fram.

Gällande flyktingsituationen kan finnas risk för social oro på asylboenden och i samband med till exempel avvísningar av personer som har nekats asyl.

Våldsbejakande extremism är ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar det sätt på vilket ett demokratiskt samhälle är organiserat och man använder våld för att omsätta sina idéer. Våldsbejakande extremistmiljöer förändras och utvecklas ständigt.

Vad gäller terrorhot bedöms hotnivån löpande av Säkerhetspolisen utifrån vad som är känt i nuet och utifrån möjlig framtida utveckling. Skeenden i omvärlden tas också med i bedömningen. I nuläget finns det inte någon särskild risk i just vårt län.

SJUKDOMAR BLAND MÄNNISKOR OCH DJUR

Det finns alltid en risk för att smittsamma sjukdomar når Kronobergs län. Risken för större sjukdomsutbrott med så omfattande följder att det skulle påverka den samhällsviktiga verksamheten är dock betydligt mindre.

En utmaning är den ökade resistensen mot antibiotika. Resistenta bakterier minskar möjligheten att behandla allvarliga infektionssjukdomar på ett effektivt sätt. Dessutom påverkas andra typer av sjukvård om antibiotika inte finns tillgängliga vid till exempel kirurgi och cancerbehandlingar.

I Kronobergs län finns det svin-, nöt- och slaktkycklingsbesättningar. Sjukdom som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa är till exempel mul- och klövsjuka, svinpest och fågelinfluensa. Utbrott av sådana sjukdomar kan få stora konsekvenser för lantbruksnäringen och samhället.

KRONOBERGARNAS KRISBEREDSKAP

Som enskild invånare kan man på olika sätt öka sin krisberedskap och se till att säkra tillgången på mat, vatten, värme och information. Det är viktigt att ha insikt om att samhällskriser kan inträffa och vad man kan göra för att förbereda sig själv och hjälpa andra människor i ens närhet. Genom att till exempel tänka igenom hur ett längre elavbrott skulle påverka en själv och människor i ens omgivning så har man tagit ett första steg i att skaffa en mental beredskap för en samhällskris.

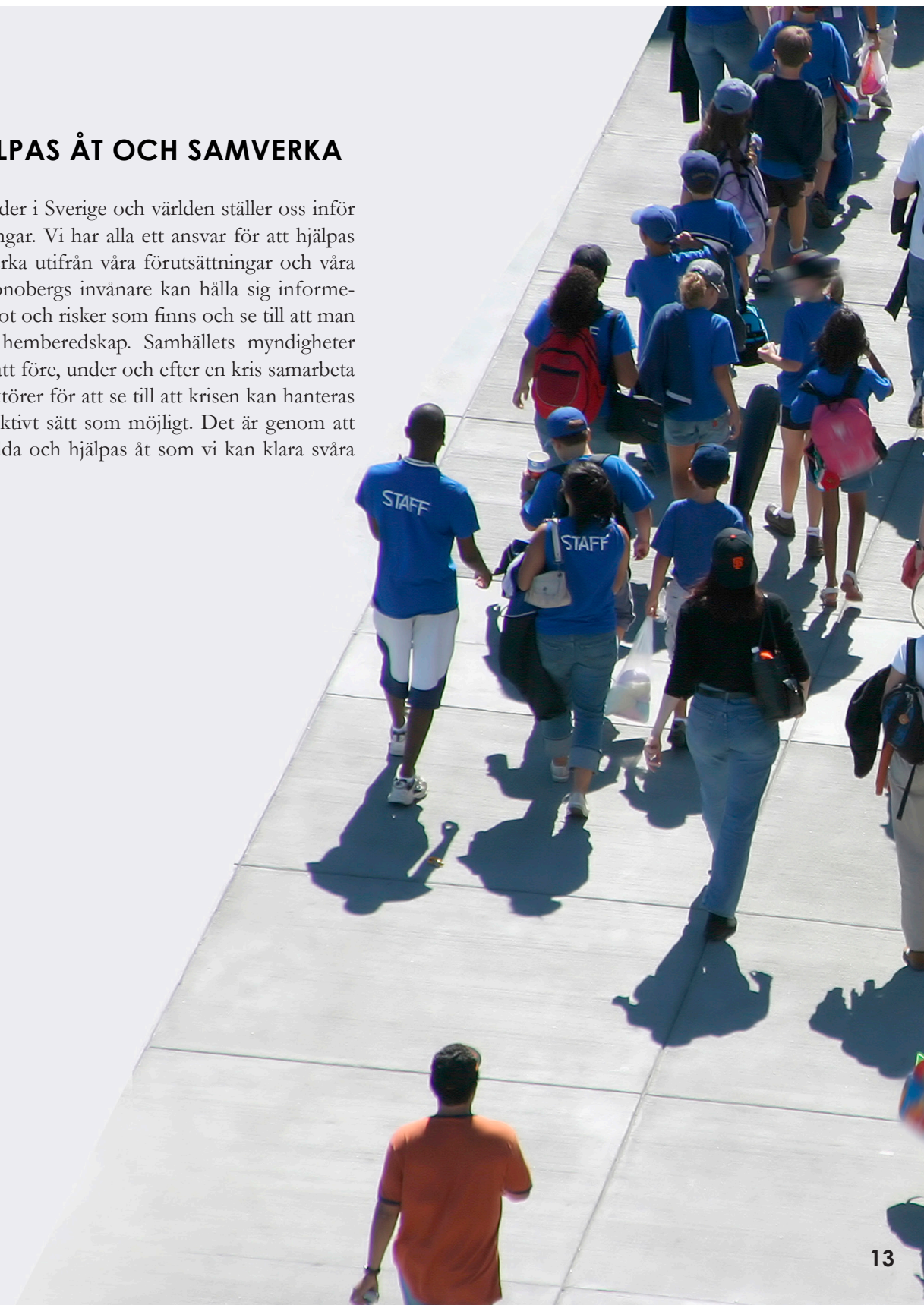
Att ha en förberedd krislåda kan underlätta tillvaron mycket. I den kan det finnas några extra konserver och andra livsmedel som tål rumstemperatur, en dunk att hämta vatten i, lite kontanter, extra mediciner och en batteriradio. Det är också viktigt att följa samhällets krisinformation till exempel via Sveriges Radio P4.

Myndigheter som hanterar samhällskrisen kan ge generella råd och rekommendationer men hur den enskilde invånaren påverkas och vad man behöver göra för att klara sig och sina medmänniskor igenom krisen så bra som möjligt – det vet bara den enskilde.

ATT HJÄLPAS ÅT OCH SAMVERKA

Det som händer i Sverige och världen ställer oss inför stora utmaningar. Vi har alla ett ansvar för att hjälpas åt och samverka utifrån våra förutsättningar och våra uppdrag. Kronobergs invånare kan hålla sig informerade om de hot och risker som finns och se till att man har en god hemberedskap. Samhällets myndigheter ansvarar för att före, under och efter en kris samarbeta med andra aktörer för att se till att krisen kan hanteras på ett så effektivt sätt som möjligt. Det är genom att vara förberedda och hjälpas åt som vi kan klara svåra situationer.

HÄR FINNS MER INFORMATION

Kommunernas hemsidor:

www.alvesta.se

www.lessebo.se

www.ljungby.se

www.markaryd.se

www.tingsryd.se

www.uppvidinge.se

www.vaxjo.se

www.almhult.se

Länsstyrelsens hemsida

www.lansstyrelsen.se/kronoberg

Hesa Fredrik www.hesafredrik.nu

Krisinformation www.krisinformation.se

Din säkerhet www.dinsakerhet.se

KÄLLOR

Alvesta kommun, Risk och sårbarhetsanalys 2015-2018

Länsstyrelsen i Kronobergs län, Fakta om Kronobergs län

Largest Companies, De största arbetsgivarna totalt i Kronobergs län

MSB, 2014, Vägledning för samhällsviktig verksamhet

Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism, Frågor och svar: Om våldsbejakande extremism

Regionförbundet Södra Småland, Nulägesanalys till regional utvecklingsstrategi 2014-2020

Region Kronoberg, Befolkningsutvecklingen i Kronobergs län 2015

SCB, Folkmängd i län, riket och kommuner 30 juni 2016 och befolkningsförändringar 1 april - 30 juni 2016

SCB, Region Kronoberg & Länsstyrelsen i Kronobergs län, På tal om kvinnor och män

Säkerhetspolisen, Årsbok 2015

Växjö Småland Airport, Kort fakta om flygplatsen

Vill du veta mer om Länsstyrelsens arbete med risk- och sårbarhetsanalys?

Besök gärna vår hemsida www.lansstyrelsen.se/kronoberg

LÄNSSTYRELSEN
I KRONOBERGS LÄN